

Коломієць Яна Леонідівна,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВИДИ КОНТРОЛЮ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Необхідність державного контролю за організацією нотаріальної діяльності обумовлена правовою природою нотаріату, який за задумом законодавця забезпечує охорону та захист прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб шляхом вчинення нотаріальних дій від імені держави.

Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 (надалі Закон) закріпив декілька видів державного контролю за нотаріальною діяльністю. По-перше, це *судовий контроль* за нотаріальною діяльністю. Відповідно до ст. 50 Закону сама нотаріальна дія або відмова у її вчиненні може бути оскаржена до суду, що корелюється зі статтею 55 Конституції України, яка закріплює захист прав і свобод людини і громадянина судом. Безпосередньо право на оскарження нотаріальної дії або відмови у її вчиненні має особа, прав та інтересів якої стосуються такі дії. Як в свій час зазначав С.Ю. Кац скарги на невірні вчинені нотаріальні дії або відмову у їх вчиненні є важливою гарантією захисту прав та інтересів громадян, установ, які звертаються до нотаріальних органів з проханням посвідчити ті чи інші нотаріальні дії, і засобом контролю за законністю дій нотаріусу. Правильний і своєчасний розгляд судами таких скарг має велике значення для поліпшення роботи нотаріальних органів [1].

Предметом судового контролю за нотаріальною діяльністю є законність вчиненої нотаріальної дії або відмови у її вчиненні. При розгляді таких скарг на дії нотаріуса суд повинен досліджувати додержання нотаріусом вимог матеріального і нотаріального процесуального законодавства при вчиненні певної нотаріальної дії або відмови у її вчиненні.

Контроль за законністю вчинення нотаріальних дій може здійснювати виключно суд як єдиний орган, що своїм рішенням може визнати незаконними: нотаріальну дію, відмову у вчиненні нотаріальної дії [2].

Підставою судового контролю за нотаріальною діяльністю є ініціатива особи, прав та інтересів якої стосується нотаріальна дія або відмова у її вчиненні, суд не може здійснювати такий контроль за власною ініціативою.

Наступним видом контролю за нотаріальною діяльністю треба визначити *адміністративний контроль*, який закріплений у ст. 2¹ Закону. Відповідно до положень цієї статті Міністерство юстиції України та його територіальні органи здійснюють перевірку організації нотаріальної діяльності нотаріусів, дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства. Слід звернути увагу на те, що в Законі межі адміністративного контролю за діяльністю приватних нотаріусів значно ширші ніж за діяльністю державних контор та державних нотаріальних архівів. Так відповідно до ст. 18 та ст. 33 Закону Міністерство юстиції України, його територіальні органи проводять перевірку державного нотаріату лише в межах організації роботи державних нотаріальних контор та державних нотаріальних архівів. Щодо приватних нотаріусів, то Міністерство юстиції України, його територіальні органи мають значно ширші повноваження: проводять перевірку як організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів так і дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій й виконання правил нотаріального діловодства. Наказом Міністерства юстиції України від 17.02.2014 № 357/5 затверджено «Порядок проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства» (надалі Порядок). На відміну від Закону цей Порядок передбачає перевірку дотримання державними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства.

Предметом адміністративного контролю не може бути законність чи незаконність тієї чи іншої нотаріальної дії. Предметом контролю при перевірці організації нотаріальної діяльності буде дотримання організаційних вимог до робочого місця (контори) приватного нотаріуса, страхування цивільно-правової відповідальності, наявності осіб, що працюють на умовах цивільно-правових чи трудових договорів, умов зберігання архіву, печаток, штампів, спеціальних бланків нотаріальних документів тощо. При перевірці правил ведення нотаріального діловодства досліджуються правильність формування документів у справи, ведення реєстрів, журналів, наявність та відповідність вимогам законодавства документів, які необхідні для вчинення нотаріальних дій та долучені до примірника нотаріально оформленого документа, документів, необхідних для проведення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, наявність на документах необхідних реквізитів (печаток, підписів, реєстрових номерів, дати тощо), перевірка дотримання нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій, у тому числі під час проведення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Адміністративний контроль за нотаріальною діяльністю здійснюється як за ініціативою органу, уповноваженого на його здійснення (за графіком проведення перевірок, за результатами попередньої перевірки, за дорученням Міністерства юстиції чи територіального органу Міністерства юстиції) так і за зверненнями фізичних та юридичних осіб але у межах предмета звернення та повноважень Міністерства юстиції, територіального органу Міністерства юстиції.

Відповідно до ст. 16 Закону встановлено, що контроль за дотриманням нотаріусами правил професійної етики входить до повноважень Нотаріальної палати України, яка здійснює професійне самоврядування нотаріусів. В статуті Нотаріальної Палати України закріплено, що Комісія з питань професійної етики нотаріусів розглядає скарги та інші звернення членів НПУ, Міністерства юстиції України, головних територіальних управлінь юстиції, фізичних та юридичних осіб щодо порушень нотаріусами вимог правил професійної етики, перевіряє викладені в них факти та обставини, розглядає подання голів Відділень НПУ, готує відповідні висновки і пропозиції щодо при-

тягнення винних до відповідальності та передає їх на розгляд Ради НПУ, яка в свою чергу може за результатами висновків цієї Комісії підготувати подання про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю на розгляд Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату [3]. Тобто на відміну від державного (судового й адміністративного) контролю можна говорити про існування окремого виду контролю як «професійний» чи «корпоративний» контроль. Предметом такого контролю є дотримання нотаріусом правил професійної етики, а саме: дотримання принципів професійної діяльності, поведінка нотаріуса у робочий час та позаробочий час, належність реклами та інформації про нотаріальну діяльність та ін.. За своєю правовою природою такий вид контролю більше схожий на громадський внутрішній контроль спільноти нотаріусів. Крім того, дискусійними залишаються питання щодо повноважень органу, на який покладено здійснення такого виду контролю, так і обов'язковість членства державних й приватних нотаріусів в Нотаріальній палаті України, що здійснює професійне самоврядування нотаріусів [4].

Література

1. Кац С.Ю. Розгляд скарг на дії нотаріуса / С. Ю. Кац // Радянське право. – 1959. – № 3. – С. 114–118.
2. Нотаріат : підручник / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Х. : Право, 2019. – 416 с.
3. Статут Нотаріальної палати України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://npu.in.ua/uploads/files/global/documents/statut_npu_vid_230916.pdf.
4. Коломієць Я. Л. Щодо обов'язковості членства нотаріусів в Нотаріальній палаті України / Я. Л. Коломієць // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – Одеса, 2018. – № 31. – С. 95–96.